

Rozdział I

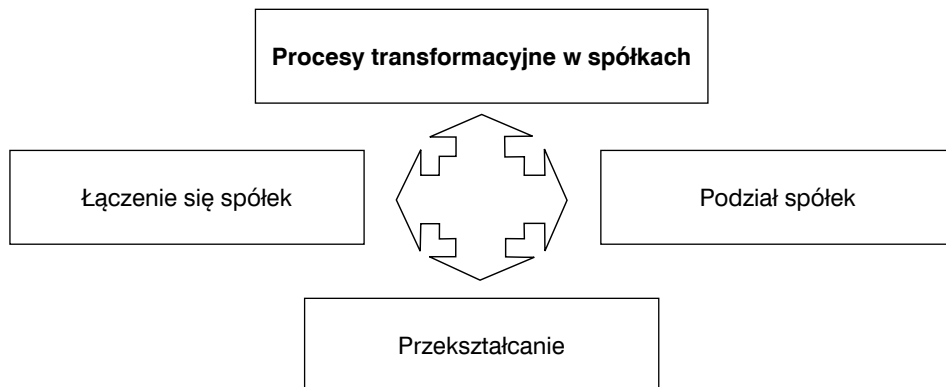
Łączenie i podział spółek prawa handlowego w ujęciu formalnoprawnym

1. Uwagi wstępne

Procesy transformacyjne w spółkach to nie tylko zmiany polegające na przekształceniu ich form prawnych, ale także zmiany, których istotą jest łączenie się lub podział spółek już istniejących.

Wszystkie możliwe zachodzące w spółkach procesy transformacyjne obrazuje schemat 1.

Schemat 1. Procesy transformacyjne w spółkach

Procesowi łączenia i podziału podlegają wyłącznie spółki prawa handlowego (spółki kapitałowe: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, prosta spółka akcyjna i spółka akcyjna oraz spółki osobowe: spółka jawna, partnerska, komandytowa i komandytowo-akcyjna).

W przypadku procesu połączenia spółek powodami są m.in. konsolidacja działań w określonej branży, przeciwdziałanie wrogiemu przejęciu spółek czy przeciwdziałanie dominacji (monopolu) na rynku innego podmiotu gospodarczego. Zamiarem połączenia jest zwykle

wzmocnienie pozycji na rynku określonej branży lub spółek albo przeciwnie – przeciwdziałanie próbom osłabienia określonej branży lub spółki na rynku gospodarczym.

Z kolei podział spółek ma cel całkowicie odwrotny, tj. różny od połączenia, gdyż stanowi formę restrukturyzacji. Restrukturyzacja poprzez podział spółki ma na celu rozdrobnienie majątku spółki dzielonej bez konieczności przeprowadzania jej likwidacji. Rozdrobnione składniki majątkowe spółki dzielonej (tj. jej aktywa i pasywa) zostają przekazane w wyniku procesu podziału do dwóch (lub więcej) innych już istniejących na rynku spółek albo też do spółek nowo tworzonych w tym celu. W efekcie następuje rozwiązanie spółki dzielonej (poprzez jej rozbiór) albo wydzielenie określonej części jej składników majątkowych, przy jednoczesnym utrzymaniu bytu prawnego spółki dzielonej (poprzez wydzielenie). Intencją procesu podziału jest generalnie racjonalizacja procesów gospodarczych lub rozwiązanie konfliktów istniejących między współnikami.

2. Łączenie się spółek

2.1. Cel i istota połączenia

Proces łączenia się spółek następuje według zasad uregulowanych zarówno w przepisach Kodeksu spółek handlowych (dalej: k.s.h.), jak i dyrektywy 2017/1132, w której skonsolidowano większość dyrektyw z zakresu prawa spółek. Przepisy dotyczące łączy spółek krajowych zawarte są w tytule II, rozdziale I tej dyrektywy (art. 87–117). Przepisy te przejęto z nieobowiązującej już dyrektywy Rady 2011/35/UE z 5 kwietnia 2011 r. dotyczącej łączenia się spółek akcyjnych (Dz.Urz. UE L 110, s. 1 ze zm.), która z kolei zastąpiła trzecią dyrektywę 78/855/EWG o tym samym tytule [*Komentarz do art. 491 k.s.h.*, Bieniak 2022, wyd. 8/Oplustil].

Spółki kapitałowe mogą się łączyć między sobą (wykluczone jest jedynie połączenie spółek kapitałowych poprzez utworzenie spółki osobowej) oraz ze spółkami osobowymi, z tym jednak zastrzeżeniem, że spółka osobowa nie może być spółką przejmującą albo spółką nowo zawiązaną.

Zdolność połączeniową posiada również (jako spółka kapitałowa) prosta spółka akcyjna (P.S.A.) – zarówno w zakresie łączy krajowych, jak i transgranicznych. P.S.A. może być spółką przejmującą, spółką przejmowaną albo nowo zawiązaną.

Spółka kapitałowa (tj. sp. z o.o., spółka akcyjna i P.S.A.) oraz spółka komandytowo-akcyjna, podlegające polskiemu prawu, tj. zarejestrowane w Polsce, mogą łączyć się ze spółką zagraniczną, zgodnie z załącznikiem II do dyrektywy 2017/1132, do którego odsyła art. 119 pkt 1 lit. a tej dyrektywy [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (tekst jednolity) z 14 czerwca 2017 r. – Dz.Urz. UE L Nr 169, str. 46], z tym zastrzeżeniem, że spółka komandytowo-akcyjna nie może jednakże być spółką przejmującą albo spółką nowo zawiązaną. To ograniczenie zdolności połączeniowej spółki komandytowo-akcyjnej ma

na celu ujednoczenie zasad uczestnictwa tej spółki w fuzjach krajowych i transgranicznych (art. 491 § 1¹ k.s.h.).

Z kolei spółki osobowe mogą się łączyć między sobą tylko poprzez zawiązanie spółki kapitałowej.

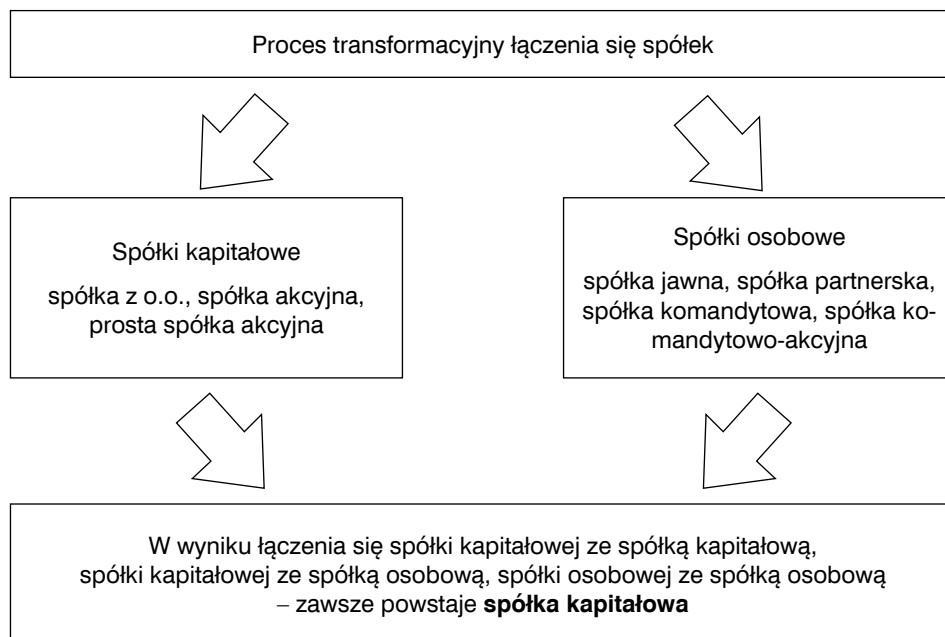
Nadto nie może się łączyć żadna spółka w likwidacji, która rozpoczęła podział majątku, ani też spółka w upadłości.

W praktyce oznacza to, że spółki mogą łączyć się wyłącznie w spółkę kapitałową, a zatem ostateczną formą prawną powstałą po zakończeniu procesu łączenia musi być zawsze spółka kapitałowa, nawet wówczas, gdy w procesie łączenia jednym z podmiotów była spółka osobowa. Łączyć się ze sobą mogą zatem zarówno spółki kapitałowe, jak i spółki osobowe (które mogą się łączyć tylko w spółkę kapitałową). Zasady łączenia się spółek handlowych obrazuje schemat 2.

WAŻNE! Połączeniu nigdy nie podlegają spółki znajdujące się w likwidacji (jeśli nastąpiła faza podziału majątku) lub w stanie upadłości.

Istota połączenia spółek sprowadza się do wykreślenia z rejestru sądowego spółki (spółek) przejmowanej (przejmowanych) i podlegającej (podlegających) połączeniu bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego.

Schemat 2. Łączenie się spółek handlowych

Połączenie może być dokonane:

- 1) przez przeniesienie całego majątku spółki (przejmowanej) na inną spółkę (przejmującą) za udziały lub akcje, które spółka przejmująca przyznaje wspólnikom spółki przejmowanej (łączenie się przez przejęcie);
- 2) przez zawiązanie spółki kapitałowej, na którą przechodzi majątek wszystkich łączących się spółek za udziały lub akcje nowej spółki (łączenie się przez zawiązanie nowej spółki).

Oznacza to, że w wyniku procesu łączenia się spółek powstaje nowy podmiot z dniem wpisania połączenia do rejestru sądowego (tzw. dzień połączenia), czego skutkiem jest automatyczne wykreślenie z rejestru spółki przejmowanej albo spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki. Wykreślenie z rejestru spółki przejmowanej nie może nastąpić przed dniem zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego spółki przejmującej (jeżeli takie podwyższenie ma nastąpić) i przed dniem wpisania połączenia do rejestru właściwego według siedziby spółki przejmowanej. Podobnie w przypadku zawiązania nowej spółki, wykreślenie spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki nie może nastąpić przed dniem wpisania do rejestru nowej spółki. W obu ww. przypadkach wykreślenie z rejestru następuje z urzędu.

Dopuszczalne formy łączenia się spółek obrazuje schemat 3.

Schemat 3. Formy łączenia się spółek

Proces przejęcia (inkorporacji) polega na przeniesieniu całego majątku spółki przejmowanej na inną (koniecznie już istniejącą) spółkę przejmującą. W wyniku przejęcia wspólnicy spółki przejmowanej otrzymują udziały (akcje) spółki przejmującej.

Proces zawiązania nowej spółki (fuzja) polega na powstaniu zupełnie nowej spółki, na rzecz której przechodzą majątki wszystkich łączących się spółek za udziały (akcje) tej nowej spółki dla wspólników spółek łączących się.

2.2. Procedura łączenia się spółek

2.2.1. Sposoby połączenia

Procedura łączenia się samych spółek kapitałowych i procedura łączenia się spółek z udziałem spółek osobowych różnią się od siebie. Procedura łączenia się spółek oso-

bowych, mimo pewnych podobieństw, jest bardziej uproszczona w porównaniu z procedurą łączenia się spółek kapitałowych.

Połączenie spółek może być dokonane na dwa sposoby (zob. schemat 3):

- 1) w przypadku inkorporacji przez przeniesienie całego majątku spółki (przejmowanej) na inną spółkę (przejmującą) za udziały lub akcje, które spółka przejmująca wydaje wspólnikom spółki przejmowanej (łączenie się przez przejęcie);
- 2) w przypadku fuzji przez zawiązanie spółki kapitałowej, na którą przechodzi majątek wszystkich łączących się spółek za udziały lub akcje nowej spółki (łączenie się przez zawiązanie nowej spółki).

2.2.2. Dopłaty

W procesach łączenia się spółek mogą wystąpić różnice wartości udziałów lub akcji zarówno w spółkach przejmowanych lub łączących się, jak i w spółkach przejmujących lub nowo zawiązanych. W takich przypadkach zwykle występuje konieczność tzw. dopłat (w gotówce) na rzecz spółki lub wspólników.

Dopłaty mają na celu wyrównanie różnic między wartością udziałów lub akcji posiadanych przez wspólników a wartością przyznanych im udziałów (akcji) w spółce przejmującej (nowo zawiązanej).

Zgodnie z przepisami Kodeksu spółek handlowych, wspólnicy spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki mogą otrzymać obok udziałów lub akcji spółki przejmującej bądź spółki nowo zawiązanej dopłaty w gotówce nieprzekraczające łącznie 10% wartości bilansowej przyznanych udziałów albo akcji spółki przejmującej, określonej według oświadczenia, o którym mowa w art. 499 § 2 pkt 4 k.s.h. (tj. oświadczenie zawierające informację o stanie księgowym spółki sporządzoną dla celów połączenia na określony dzień w miesiącu poprzedzającym złożenie wniosku o ogłoszenie planu połączenia, przy wykorzystaniu tych samych metod i w takim samym układzie jak ostatni bilans roczny), bądź 10% wartości nominalnej przyznanych udziałów albo akcji spółki nowo zawiązanej. Dopłaty spółki przejmującej są dokonywane z zysku bądź z kapitału zapasowego tej spółki.

Spółka przejmująca lub spółka nowo zawiązana może uzależnić wydanie swoich udziałów lub akcji wspólnikom spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki od wniesienia dopłat w gotówce nieprzekraczających wartości, o których mowa wcześniej.

Dopłaty na rzecz spółki następują wtedy, gdy wartość udziałów (akcji) spółki przejmującej (nowo zawiązanej) jest wyższa od wartości udziałów lub akcji wspólników spółki przejmowanej lub spółek łączących się.